

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд на тема:

ТРАНСФОРМАЦИИ В ГЕОПОЛИТИКАТА И НОВИ МЕТОДИ И ПРАКТИКИ НА ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ПРОГНОЗИ

Автор: докторант Вихра Иванова Павлова

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

научен ръководител :

ЧЛ. – КОР. ПРОФ. Д.Ф.Н. ВАСИЛ ПРОДАНОВ

От професор д-р Иво Ангелов Христов, Катедра „Приложна и институционална социология“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, член на научното жури

1. Представяне на дисертацията.

Представеният дисертационен труд се състои от увод, три глави, заключение и приложена библиография (стр. 205 – 218) на български, руски и английски език. Общият обем на текста с литературата е 218 страници.

В глава първа предмет на анализ са:

- характерът на хегемонията в съвременната международна система;
- причините за появата и завръщането на геополитиката в прехода от еднopolярен към многополярен свят;
- начините на интерпретацията им от различните идеологически позиции.

Разгърната е диалектиката между двете логики на власт (териториална и капиталистическа), както и на теориите за империализма, в противовес на които се появяват първите геополитически трактовки. Обосновава се твърдението, че „империализмът“ е *продукт* на модерната капиталистическа система, обоснован чрез характеристиките на последната, като невъзможна без пространствена, финансова и военна експанзия. *На преоценка е подложен основният геополитически закон* – „противоборството море-суша“. Хипотезата е, че той отразява непрекъснатата борба не между двете стихии, а между свят-икономиката и свят-империите. Като пример, показващ най-добре това противоборство е избрана водещата в практическата геополитика концепция на Х. Макиндер. Анализът третира детайлно концепцията на Харви за „пространствено-

времева фиксация (spatial-temporal fix) и тази на Джовани Ариги за „диалектиката между двете логики на власт“, като търси общото и специфичното между тях.

В глава втора се разграничават принципите на прогнозиране в практическата и фундаментална геополитика. Методите, използвани в първата са представени обобщено, като част от методологичния синтез, прилаган при математическото моделиране. По-голямо внимание е обърнато на самите практики и изведените тенденции. В тази част е разгледана и разликата между прогнозиране-футурология и изследванията на „многовариантни бъдещи“ с идеята да се намери мястото на прогнозите, генерирани от практическата геополитика. Развита е хипотеза, че те са *инструмент за реализация на геостратегически цели*.

Самостоятелно е анализирано прогнозирането в неореализма. Целта е да се покаже преходът от „аисторизъм и статизъм, към историзъм и динамизъм“. Тази глава завършва с глобалното моделиране, при разграничение на първите две поколения модели от третото, при което е постигнат консенсус между природните и обществени науки.

Глава трета представлява сравнителен анализ на глобални тенденции, произтичащи от практическата и от фундаментална геополитика. В първата половина са съпоставени предвиждания, извлечени от макроисторически модели на И. Уолърстейн и Дж. Ариги, в които те виждат по различен начин характера на предстоящата китайска хегемония. Дисертантът подкрепя *хипотезата на Джовани Ариги*, според който Китай ще се ориентира към „междудържавно сътрудничество с цел изграждане на нов глобален ред, основан на икономическа взаимозависимост, но с уважение към политическите и културни различия, което е в ярък контраст с еднополюсния американски модел.“

В заключението дисертантът излага мотивите за дисертационния труд: „да се опровергават твърдения като „географията е решаващ фактор, определящ съдбините на народите“, че същата „примирява човешката свобода и избор с умерено приемане на съдбата“ и пр. намерения за приватизиране на бъдещето. Да се покаже, че епохата, която настъпва няма да е нито „нео-Макиндерова“, нито „нео-Маханова“, че **не** „класическата геополитика“ се завръща“, стр. 199. Прави се опит за цялостно обобщение на дефинираните хипотези и тяхната верификация последователно в трите глави на текста.

Те са както следва:

1. Баланс между икономическата, политическа и цивилизационна детерминираност като основополагащи в геополитиката като социална наука. Значението на географския фактор е интерпретирано от свят-системна перспектива.

Текстът балансира между неореалистки – неомарксистки – либерални и неоконсервативни позиции и прогнози. Докторантът показва завидно познаване

на множество анализатори както западни, така и източни. Отразени са становища на американски, европейски, руски, японски, индийски учени, действащи политици и общественици. Както посочва сам в изследването си „целта е максимално широко на различни гледни точки и разнообразни перспективи. Икономическият детерминизъм в глава първа е съчетан с политическата логика на двата вида власт – капиталистическа и териториална, както и с цивилизационния код на Китайският свят-империя и азиатските държави.“, (стр.200).

2. Чрез съпоставката на прогнозите от фундаменталната и практическа геополитика, е защитена хипотезата, че практическата геополитика е *инструмент за реализация на геостратегически цели*, както на естествознанието и макроисторията, така и на различните цивилизации. *Защитена е основната теза* в настоящото изследване: най-подходящият метод за прогнозиране в геополитиката от наличните към момента, е чрез прогнозните функции на съвременните макроисторически модели.

2. Приноси в докторската теза

Съзнателно няма да се впускам в подробно описание на представения дисертационен труд и съдържащите се в него приноси.

Съвършено накратко те са:

1. Представен ни е разгърнат съпоставителен анализ между двата типа геополитическо прогнозиране: фундаментално и практическо. Работата прави ясни дистинкции между „геополитика“, разбрана като „политическа география“, като каквато тя практически възниква във втората половина на 19 век; класическата геополитика, характерна за „страните основатели“: Британия, Германия и САЩ и „системата от социални науки“ , несвеждаща се до практико-приложните геостратегически разработки, генерирани в различни мозъчни тръстове. По същество „геополитиката“ се предефинира в теоретичното и изследователско поле на „теоретичната история“ или на историческа теория на големите социални системи, водеща своето начало от школата Анали и world system theory, ведно с историческата социология на Чарлз Тилли и Тида Скочпол. В този контекст е разгърнат макроисторическият модел на Джовани Ариги, на който е базирана дисертацията и който автор е дълбоко непознат в България за сметка на неговата огромна научна популярност в чужбина. Ариги извежда и базира своето творчество върху основните концептуални тезиси, характерни за Имануел Уолърстийн и въобще world system theory, но с една далеч по-голяма прецизност и чувствителност към

цивилизационния контекст и специфики, особено по отношение на Далечния изток.

Препоръка: Дисертантът само би спечелил, ако се запознае с фундаменталните трудове на проф. Александър Сергеевич Панарин, най – вече с „Глобальное политическое прогнозирование“ и „Искушение глобализмом“ и свършено новата теоретична матрица, която този рано отишъл си социален учен дава тъкмо в областта на социалната прогностика.

4. Заключение

Написаното дотук води до категоричното ми заключение, че дисертацията е сериозен научен труд с важни приноси, така че гласувам за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на Вихра Иванова Павлова

10.05.2018

Проф. д-р Иво Христов